

EESTI TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU ISTUNGI PROTOKOLL nr 25

Toompeal

19. mai 2000. a

Algus 12.00, lõpp 13.45

Juhataja: M. Laar

Protokollija: R. Kaarli

Võtsid osa TAN-i liikmed: O. Aarna, J. Aaviksoo, H. Elmet, J. Engelbrecht, Ü. Jaaksoo, A.-E. Kaasik, J. Käo, O. Kärt, R. Küttner, M. Laar, M. Meri, T. Lukas, M. Pärnoja, R. Villems

Külalised: Ahti Kallikorm, T. Laasberg, K. Maandi, J. Pikani, R. Vaikmäe, Linnar Viik

KAVANDATUD PÄEVAKORD:

1. Päevakorra ja eelmise istungi protokollide kinnitamine;
2. Riiklik programm "Eesti Tervishoiuprojekt 2015" (Ahti Kallikorm, Jaanus Pikani, A.-E. Kaasik);
3. Majandusministeeriumi tegevus arendustegevuse ja innovatsiooni toetamisel (M. Pärnoja);
4. Haridusministeeriumi tegevus teaduse ja arendustegevuse toetamisel (T. Lukas, J. Engelbrecht);
5. Riigi teadus- ja arendusasutuse "Eesti Biokeskus" ühinemisest Eesti Teaduste Akadeemiaga (T. Lukas);
6. TAN-i töö ümberkorraldamisest (M. Laar);
7. Kohalalgatatud küsimused.

1. Päevakorra ning eelmise TAN-i istungi (15. november 1999) protokoll nr 24 kinnitamine.

T. Lukas tegi ettepaneku muuta 4. päevakorrapunkti teemat. Vastuväiteid polnud. Eelmise istungi protokoll otsustati kinnitada.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

1. Lugeda 4. päevakorrapunkti teemaks "Sihtfinantseeritavate teadusteemade analüüsi kokkuvõtte ja soovitusel 2001. a. teaduseelarve koostamiseks".
2. Kinnitada Teadus- ja Arendusnõukogu 15. novembri 2000. a istungi protokoll nr. 24.

2. Riiklik programm "Eesti Tervishoiuprojekt 2015" (Ahti Kallikorm, Jaanus Pikani, A.-E. Kaasik)

A. Kallikorm ja J. Pikani tutvustasid lühidalt programmi põhiseisukohti. Riiklik programm "Eesti Tervishoiuprojekt 2015" on suunatud tervishoiusüsteemi ümberkorraldamisele. Programm hõlmab esmatasandi arstiabi reformi lõpuleviimist, haiglavõrgu restruktureerimist, selleks vajalike inimressursside arendamist ja rahaliste ressursside senisemast efektiivsemat kasutamist.

Projekti eesmärgiks on saavutada aastaks 2015 riigi elanikkonna täielik hõlmatus kvaliteetse esmatasandi arstiabiga (peremeditsiini põhimõttel), eriarstiabi korrastamine ning haiglavõrgu optimeerimine.

Programm hõlmab ka Eesti Geenivaramu projekti, mis võimaldab saavutada uue taseme Eesti tervishoius.

Programmi lõppeesmärgiks on Eesti elanikkonna terviseseisundi parandamine.

TAN-i liige A.-E. Kaasik analüüsis programmi sõltumatu eksperdina. Ta rõhutas projekti olulisust arstiabi kvaliteedi tõstmisel, kuid pidas projekti liigselt arstiabikeskseks. Projektis puudub terve väärtustamine ja selleks vajalike motivatsioonide loomise põhimõte. Samas on teada, et heade rahvatervise näitajatega riigid ei ole seda saavutanud ainult arstiabikorralduse parandamisega, vaid eelkõige terve väärtustamisega. Eestis peaks rahva tervisliku seisundi parandamise seda külge täitma 1998. a käivitatud Rahvatervise sihtprogramm, mille rahastamine on takerdunud. Vaatamata märkustele toetas A.-E. Kaasik programmi esitatud kujul.

Arutelus osalesid J. Aaviksoo, M. Laar ja R. Villems. Osutati vajadusele vältida kattumist varem käivitatud programmidega ning tagada koordineeritus juba käimasolevate programmide ja meetmetega.

Teadus- ja Arendusnõukogu juhtis tähelepanu vajadusele tähtsustada tervishoius ka ennetavaid meetmeid ning käivitada täies mahus Rahvatervise riiklik sihtprogramm.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

3. Toetada Sotsiaalministeeriumi poolt esitatud riikliku programmi "Eesti Tervishoiuprojekt 2015" esitamist Vabariigi Valitsusele.
4. Soovitada Sotsiaalministeeriumil jälgida, et nii Rahvatervise riiklik programm kui ka "Eesti Tervishoiuprojekt 2015" oleksid omavahel koordineeritud ja täiendaksid üksteist.

3. Majandusministeeriumi tegevus arendustegevuse ja innovatsiooni toetamisel (M. Pärnoja);

M. Pärnoja tutvustas lühidalt Majandusministeeriumi poolt käivitatud innovatsioonisüsteemi ümberkujundamise kavasad.

Eesmärgiks on välja arendada efektiivselt funktsioneeriv tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni tugisüsteem, mis on võimeline paindlikult reageerima majanduse/tööstuse tänase päeva kiiresti muutuvate vajadustega.

Tegevuse strateegilisteks alusdokumentideks on Eesti Majanduse Arengukava aastani 2003 ja Riiklik Arengukava - NDP, mis toovad prioriteedina välja tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni toetamise kui piiratud ressursidega väikeriigi majanduskasvu saavutamise eeltingimuse.

Kavas on tõhustada strateegilist planeerimist ja tehnoloogilise arendustegevuse rahastamist. Sihiks on tõsta aastaks 2002 teadus- ja arendustegevuse kogukulutused 1,2%-ni SKP-st. Eesmärgi saavutamise strateegiaks on finantseerimise järsk suurendamine eelkõige tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni osas viisil, mis aktiveeriks ka era- ja väliskapitali toetuse. Järgmise aasta eelarvesse taotleb majandusministeerium vastava rahastamismahu kasvu 37,4 mln kroonilt 187 mln kroonini.

Innovatsioonisüsteemi institutsionaalse korralduse efektiivsuse tõstmiseks nähakse ette riiklike ettevõtluse toetuskeemide ümberkorraldamine, tehnoloogiaagentuuri loomine ja Majandusministeeriumi rolli suurendamist innovatsioonipoliitika väljatöötamisel.

Arutelus osalesid T. Lukas, M. Pärnoja, J. Engelbrecht, B. Tamm, M. Laar, R. Villems, R. Küttner ja J. Aaviksoo. Oluliseks peeti riigipoolse rahastamise ja muude (maksu)poliitiliste meetmete kasutamist erakapitali kaasamist stimuleeriva vahendina.

TAN pidas ümberkorralduste läbiviimisel äärmiselt tähtsaks dokumendiks ekspert H. Hernesniemi ülevaadet Eesti innovatsioonisüsteemist, mille seisukohti tuleks olulisel määral arvestada. Samuti oleks vajalik rakendada innovatsioonisüsteemi lõplikul väljakujundamisel ja innovatsioonipoliitika väljatöötamisel edukate naaberriikide rahvusvaheliselt tunnustatud *know-how'd* ja võimalusel kaasata rahvusvahelisi eksperte otsustuskogude töösse.

TAN võttis esitatud informatsiooni teadmiseks.

4. Sihtfinantseeritavate teadusteemade analüüsi kokkuvõte ja soovitused 2001. a. teaduseelarve koostamiseks (T. Lukas, J. Engelbrecht)

T. Lukas informeeris TAN-i Haridusministeeriumi teaduseelarve koostamise poliitikast, milles olulisel kohal on Teaduskompetentsi Nõukogu soovitused.

J. Engelbrecht tutvustas lühidalt Teaduskompetentsi Nõukogu tööd ja sihtteemade analüüsi tulemusi. Sihtfinantseerimine kuni 5 a kestvusega teadusteemade alusel on hästi käivitatud ja Eesti süsteem pärvinud tunnustuse Kesk- ja Ida-Euroopa riikide hulgas. Teemade finantseerimise tähtsaimaks kriteeriumiks on kvaliteet. Erinevalt Teadusfondist ei ole kehtestatud mingit etteantud suhet

teadusvaldkondade vahel. TKN annab soovitusi ka infrastruktuursete kulude osas. Eritähelepanu all on teadlaste järelkasv: noorte järel doktorite arengu kindlustamiseks ja doktorantide teadustöö toetamiseks on ette nähtud spetsiaalsed toetused.

Teadus- ja arendustegevuse finantseerimisel tuleb võtta aluseks Riiklikus Arengukavas püstitatud eesmärk jõuda aastaks 2002 mahuni 1,2% SKP-st.

Sellest lähtuvalt tuleks sihtfinantseeritavatele teemadele aastal 2001 eraldada 180 mln kr (sh 4 mln kr järel doktoritele, 4 mln kr tippkeskuste lisafinantseerimiseks ja 2 mln kr kraadikaitsnute palgatõusuks). Lisaks tuleks sihtfinantseerimise raames toetada doktorantide teadustööd 15 mln krooniga.

Infrastruktuursetele kuludele tuleks Haridusministeeriumi liinis eraldada 70 mln kr. See hõlmaks ka seni katmata lõike nagu teadustöök vajalike looduslooliste kogude korrashoid (2 mln kr), teadust toetav museaalne tegevus (2mln kr), suurte seadmete eksploatatsioonikulud (2 mln kr) ning uute seadmete soetamine mitmete teadusasutuste ühiste probleemide lahendamiseks (4 mln kr).

Teadusfondi finantseerimine peab kasvama arvestades kaasfinantseerimise vajadust rahvusvaheliste programmide (EL 5. raamprogramm, Euroopa Teadusfond) raames.

Haridusministeeriumi muud kulud peavad arvestama osalemist EL 5. raamprogrammis, teadusevalvatsiooni, rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemakse, ministeeriumi käimasolevate programmide jätkumist ning vajadust lühiajaliste, riigi tellimisel läbiviidavate uuringute järele (ajaloo, põlevkivi, demograafia jt aladel).

Teaduste Akadeemia vajalikud kulutused on 13,6 mln kr (sh muutumatu akadeemiku tasu ja põhikulude tõus 3,3% võrreldes 1999.a).

Arutelus osalesid M. Laar, A.-E. Kaasik, J. Engelbrecht, R. Villems, J. Aaviksoo, T. Lukas. Arutelu käigus tõdeti, et kuigi sihtfinantseerimisel ei ole ette määratud teadusvaldkondade vaherkord, on see ometi üsna lähedane teadusfondis kehtestatud suhtele. Arutusel olid ka tippkeskuste mõiste, sihtfinantseerimise seos kraadiõppe tulemuslikkusega ning teaduse ja hariduse andmesidevõrgu rahastamine.

Muu hulgas pidas TAN vajalikuks toetada sekretariaadi eelarvest 10 000 krooniga Eesti Vabariigi teaduspreemiate kogumiku väljaandmist.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

5. Võtta teadmiseks sihtfinantseeritavate teadusteemade analüüsi tulemused.
6. Soovitada Haridusministeeriumil 2001. a. eelarve koostamisel vastavalt TKN ettepanekutele näha ette vahendid teadus- ja arendustegevuse tippkeskuste lisafinantseerimiseks ning uue teadusaparatuuri muretsemiseks.

5. Riigi teadus- ja arendusasutuse "Eesti Biokeskus" ühinemisest Eesti Teaduste Akadeemiaga (T. Lukas)

TAN-i liikmetele väljajagatud dokumentides tutvustati Haridusministeeriumi, Eesti Biokeskuse, Eesti Teaduste Akadeemia ja Tartu Ülikooli seisukohti Biokeskuse staatuse küsimuses. Vabariigi Valitsus pidas vajalikuks küsimust arutada TAN-is. Seisukohtade lühidaks põhjendamiseks anti sõna Biokeskuse ja Tartu Ülikooli esindajatele.

R. Villems põhjendas vajadust ühineda Teaduste Akadeemiaga arengu järgmisse faasi jõudmisega, kus edukama töö tagaks koostöö Teaduste Akadeemiaga. See, mis oli optimaalne 1990. a, ei ole seda enam praegu. Juba praegu on Eestis teaduse kontsentratsioon ülikoolidesse suurem, kui teistes maades.

J. Aaviksoo arvates on endiste Teaduste Akadeemia instituutide ülikoolidega ühinemise tulemusena oluliselt võitnud teadus- ja õppetöö. Eesti Biokeskus on Tartu Ülikooliga sisuliselt integreerunud nii teadustöötajate, uurimistöö, kraadiõppe kui infrastruktuuri tasemel. Eesti Biokeskuse sihtfinantseerimise teemade juhid on Tartu Ülikooli professorid. Ka välisfinantseeringutega ühisprojekte on tihti sisuliselt

juhtinud ülikooli õppejõud ja teadurid, arveldused on aga toimunud Biokeskuses. Lähtudes Eesti Biokeskuse reaalsest integratsioonist ja senisest edukast koostööst Tartu Ülikooliga on Tartu Ülikooli Nõukogu teinud Biokeskusele ettepaneku ühineda Tartu Ülikooliga.

Lühikeses arutelus osalesid J. Engelbrecht, M. Pärnoja, A. Aarna, T. Lukas, M. Laar ja R. Villems. Enamus sõnavõtnuid rõhutas Biokeskuse sisulist seotust Tartu Ülikooliga ja toetas ühinemist Tartu Ülikooliga.

6. TAN-i töö ümberkorraldamisest (M. Laar)

M. Laar andis ülevaate TAN-i töö ümberkorraldamise kavadest, mis on tingitud vajadusest muuta TAN-i töö efektiivsemaks ja kaasaja nõuetele vastavaks. Ettepanekute aluseks on nii TAN-i liikmete kui ka teaduse- ja arendustegevusega seotud institutsioonide poolt laekunud ettepanekud ja soovitusel. Esitatud ettepanekuid on konsensusse saavutamiseks põhjalikult arutatud TAN-i liikmete ja erinevate osapooltega.

TAN peaks senist, valdavalt akadeemilist suunitlust muutma nii, et kogu kavandatav tegevus oleks suunatud kodumaise teaduse ja ettevõtluse rahvuslike ja riiklike vajaduste rahuldamisele ühelt poolt ning rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamisele teiselt poolt.

Optimaalseks on peetud 12 liikmelist TAN-i koosseisu, kuhu kuuluksid valitsuse liikmetest peaminister (TAN-i esimees), rahandus-, haridus- ja majandusminister, teadusringkondadest Tartu Ülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli, Eesti Teaduste Akadeemia ja üks peaministri poolt kutsutud esindaja; majandus- ja tööstusringkondadest Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja ja kolm peaministri poolt kutsutud esindajat.

TAN-i põhikoosseis tuleb kokku 2-3 korda aastas, et läbi arutada tähtsamad strateegilised seisukohad ja dokumendid.

TAN-i igapäevane töö toimub alalistes komisjonides (teaduse ja hariduse komisjon ning arendus- ja innovatsiooni komisjon), kellede ülesandeks on ette valmistada täiskoosseisu istungiks päevakorrapunktid (TTA strateegia, TTA tegevuskava, regulaarse aruandluse ettevalmistamine). Komisjonid teevad igapäevast tihedat koostööd vastavalt Haridus- ja Majandusministeeriumiga ning loodava Tehnoloogiaagentuuriga. Alamkomisjonidel on õigus TAN-i nimel vastu võtta otsuseid väiksemates küsimustes. Tugevdamist ja ümberkorraldamist vajab ka TAN-i sekretariaadi töö.

TEADUS- JA ARENDUSNÕUKOGU OTSUSTAS:

7. Nõustuda esitatud Teadus- ja Arendusnõukogu töö ümberkorraldamise põhimõtetega. Soovitada Haridusministeeriumil valmistada ette ja esitada Vabariigi Valitsusele Teadus- ja Arendusnõukogu töö ümberkorraldamiseks vajalike õigusaktide eelnõud.

7. Kohalalgatatud küsimused.

Kohalalgatatud küsimusi ei olnud.

M. Laar
TAN-i esimees